

Joan Veny & Lúdia Pons i Griera: *Atlas Lingüístic del Domini Català*.
Volum IV: 9. *El camp i els cultius*. Barcelona: Institut d'Estudis
Catalans, 2008.

É unha alegría para toda a Romanística observar o dinamismo dos traballos do *Atlas Lingüístic del Domini Català*. Despois de tantos anos de espera por esta obra, o ritmo actual de publicación é realmente áxil e constante. No 2006 apareceu o terceiro volume, e no 2008 xa temos nas nosas mans o IV, dedicado ao campo e os seus cultivos, volume ben interesante para todos os lingüistas, pero apasionante para os que sentimos debilidade pola etnolingüística.

O volume consta de 200 mapas, cunha presentación formal pulcra, moi lexible, e mesmo diría que atractiva e elegante, calidades poucas veces conseguidas en atlas deste tipo en que se transcriben as respostas a cada enunciado en cada poboación enquisada. Ofrecense os datos tal cal foron recollidos, para que o usuario os utilice e interprete segundo o seu entender e interese. Non é un atlas interpretativo: ese aspecto é o que prima na outra obra complementaria desta, o *Petit Atlas Lingüístic del Domini Català*, no que os mapas se presentan con outro nivel de elaboración e ademais con comentarios etimolóxicos, motivacionais, fonéticos, semánticos etc., é dicir, ofrécesenos a información máis mastigada, e polo tanto máis accesible para o usuario non especialista. Isto non quere dicir que no atlas grande, no *ALDC*, non apareza información complementaria relevante: haina e en abundancia.

Cómpre salientar a utilización maxistral dos signos, que reúne dúas condicións que a min me semellan fundamentais neste tipo de obras: un número reducido, que os faga facilmente memorizables; e, relacionada con esta, o se referiren a información que se repite con certa frecuencia (*primeira resposta, segunda resposta, máis respostas, sen resposta, referente non coñecido, existe información complementaria, e poucos máis*). Cantas veces nos temos atopado en obras deste tipo un número inxente de signos, pouco transparentes, que fan a consulta da obra engorrosa e realmente dificultosa!. Nada disto ocorre neste atlas, en que a presentación formal da información é moi clara e moi accesible.

O volume ábrese cun "Preàmbul" de Joan Veny e Lúdia Pons, responsables da obra, no que informan sobre as características específicas deste volume. Vai seguido dunha relación de publicacións e actos

vinculados a este proxecto, onde podemos atopar información polo miúdo non só de todas as publicacións relacionadas co *ALDC*, senón tamén das recensións, notas e presentacións de que foi obxecto a obra no seu conxunto ou cada un dos seus volumes, facendo extensiva esta información tamén ao *Petit Atlas Lingüístic del Domini Català*. A continuación vén unha relación dos puntos enquisados, con dous tipos de ordenación: segundo o número que lle corresponde na rede do atlas (do 1 ao 190), e por orde alfabética do nome da localidade. Esta parte introdutoria péchase coa información sobre as convencións gráficas: signos convencionais, abreviaturas e signos fonéticos utilizados.

O núcleo fundamental do volume está integrado polos 200 mapas que constitúen un verdadeiro tesouro lingüístico, con información valiosísima en todos os planos, pero quixera salientar a enorme trascendencia que ten para o coñecemento do léxico nun ámbito tan importante coma o dos traballos da terra, que ocuparon un lugar fundamental na vida dunha gran parte da poboación ata non hai moitos anos. Outro plano no que adquire especial relevancia a información proporcionada por este Atlas é o fonético: as formas recollidas neste volume, e en xeral na totalidade da obra, forman un corpus fundamental para o estudo da fonética tanto sincrónica coma diacrónica. Dentro dos mapas, podemos distinguir dous tipos: 1. Os normais, que corresponden a un concepto que é o mesmo en todas as localidades; e 2. Os de clases, que corresponden a distintos conceptos englobados nunha clase superior. Neste último tipo de mapas, en xeral, en cada punto respéctase a orde de respostas dos informantes; e, en caso de que nun punto un concepto teña dúas ou máis respostas equivalentes, a primeira sitúase no punto do mapa que lle corresponde, e a outra figura como información complementaria, precedida do signo de equivalencia.

O capítulo III, que constitúe unha prolongación da información proporcionada polos mapas, recolle materiais non cartografados, presentados en formas de listas de tres tipos:

a) Listas correspondentes a conceptos que presentan moi poucas variantes diatópicas e que polo tanto ofrecían moi pouco xogo para seren cartografadas e estudadas desde o punto de vista da súa distribución no espazo (é o caso, por ex., de *els fems*).

b) Listas correspondentes a enunciados pouco produtivos, case sempre conceptos referidos a obxectos pouco coñecidos polos informantes (por ex., *la collera del jou*). Noutros casos correspóndense a enunciados elaborados a partir da información complementaria (por ex. *el carro de trabuc*).

c) Listas correspondentes a conceptos englobados nunha clase superior, de xeito que as respostas das diferentes localidades non son, en xeral, equivalentes. Trátase de conceptos pouco produtivos, polo que non se considerou conveniente a súa representación cartográfica (por ex., *parts de la carreta*).

Outra parte importantísima da obra, fundamental desde o punto de vista etnográfico, é o capítulo IV dedicado ás ilustracións (páxs. 235-385). A través das súas 900 ilustracións, aproximadamente, podemos ir repasando os modos de vida tradicionais referidos ao campo e ao seu cultivo. Nelas podemos atopar información visual sobre os tipos de casas rurais, sistemas de pechamento de leiras, tipos de portelas e cancelas, as ferramentas agrícolas máis comúns: eixadas, legóns, legoñas, sachos, picarañas, raños, galletas de pau e forcadás de ferro, pas, podóns, rodos, grades, cavadoras, fouciños, gadañas, pedras de afiar a gadaña, cornos para gardar as pedras de afiar, enciños, máquinas de limpar o gran, cribos e peneiras, mallos, arados, carretas, esteiras, zorras, carros, xugos, etc.

O volume péchase cuns índices de mapas e de materiais, en catro linguas (catalán, castelán, francés e italiano): índice numérico de mapas e de listas, índice alfabético de conceptos, índice de ilustracións e índice de conceptos ilustrados.

Os materiais deste volume préstanse para o estudo comparativo de moitos aspectos da cultura material entre Cataluña e Galicia. Evidentemente non é este o lugar para facelo, pero calquera usuario galego desta obra poderá decatarse da existencia de grandes semellanzas en certos aspectos e de notables diferenzas noutros. Podemos dicir que, en xeral, existe unha alta afinidade entre os apeiros de labranza nos dous territorios, e, por exemplo, axiña podemos percibir que, mentres se produce un acentuado paralelismo nos tipos de xugo, chama a atención, pola contra, a enorme diferenza que existe na tipoloxía dos carros.

Neste galano para a lingüística e a etnografía hai que salientar a claridade na presentación dos datos cartografados e a riqueza destes materiais, pero tamén a riquísima información complementaria que se nos ofrece nas marxes de cada un dos mapas.

Felicítamos o Institut d'Estudis Catalans polo empeño que está a poñer na aceleración dos traballos desta obra; pero queremos dirixir os nosos parabéns, dunha maneira especial, a Joan Veny e Lúdia Pons, que nos permiten gozar destes materiais realmente ricaces, presentados e organizados coa mestría á que xa nos teñen acostumados.

MANUEL GONZÁLEZ GONZÁLEZ
Universidade de Santiago de Compostela